

1848 și ale altor revoluționari, redată în muzeu prin text, facsimile, fotografii, documente etc., vizitatorul vede în continuare imagini din activitatea lui Bălcescu desfășurată în Țara Moșilor, strădania lui de a uni pe revoluționarii lui Avram Iancu cu cei ai lui Kossuth.

În sălile următoare este ilustrată activitatea sa revoluționară din emigrație. Pentru înțelegerea conjuncturii internaționale este semnificativă convorbirea pe care Bălcescu a avut-o la Londra cu Cobden, care era de principiu: „Les non interventions“.

Vizitatorul mai poate vedea ultima fotografie a lui Bălcescu, schema ultimului său drum spre țară făcut pe Dunăre până la Galați, unde i s-a refuzat debarcarea pentru a-și vedea mama grav bolnavă, testamentul scris în hotelul Trinacria din Palermo, datat 28.XI.1852, copia actului de deces, înmormântarea sa în groapa comună — pictură realizată de Camelia Demetrescu.

Muzeul, care are opt săli, nu cuprinde decât momentele mai importante din zbuciumata viață și prodigioasa activitate a lui N. Bălcescu, iar această prezentare a muzeului a atins doar câteva exponate.

Este adevărat că sînt perioade din viața lui Bălcescu despre care nu se știe nimic sau se cunoaște prea puțin, ceea ce a constituit un serios impediment în organizarea expoziției, dar credem că au rămas și laturi cunoscute și neoglindite sau insuficient reliefate. Ne referim de pildă la activitatea sa literară, căci doar expunerea scrisorilor într-o vitrină ni se pare prea puțin, avînd în vedere că Bălcescu aparține în egală măsură istoriei și literaturii. Se mai putea insista și asupra preocupărilor lui pedagogice, economice, militare, folclorice etc. Se știe că, în 1839, Bălcescu a deschis o școală în regimentul nr. 3 și a obținut rezultate strălucite, dar a fost desființată după ce, la o lecție, cînd tînărul iuncăr vorbea despre întinderea și populația statelor, a asistat un șef militar obtuz care l-a întrebat: „Cine vreodată a putut măsura pămîntul și număra cîte lighioane de oameni și de limbi sînt pe fața lui?“

Viața și activitatea lui Bălcescu reprezintă un capitol însemnat de studiu pentru istoria mișcărilor revoluționare, a literaturii, a gîndirii sociale, filozofice și politice, a presei, a stilisticii, și de inspirație pentru artiști, iar în muzeu sînt înfățișate, cu pricepere și dragoste, nenumărate momente de seamă care oferă vizitatorilor posibilitatea de a înțelege cit mai deplin că N. Bălcescu a întruchipat abnegația, totala dăruire, un înalt spirit de sacrificiu pentru binele și viitorul țării.

MUZEUL

DIN

MONOR

TEODOR TANCO ȘI ANANIE FARCAȘ

Coperta cărții Apostol.

În toamna anului trecut, un așteptat și festiv eveniment local a adunat în comuna Monor o numeroasă populație venită din toate satele de pe Valea Șieului; s-a deschis — cu obiecte donate de fiecare dintre familii — Muzeul de artă și tehnică populară din Monor.

Colecția numără deja peste 500 de piese, organizate în două încăperi, după o tematică în cadrul căreia sînt oglindite laturile diverse ale vieții locuitorilor satului și a ocupațiilor lor. Așa sînt obiectele privind păstoritul, agricultura, industria casnică, așa sînt piesele de port local, țesăturile, vasele de ceramică iar din obiectele legate de istoria satului, — documente, monede, diplome, cărți rare etc.

Monorul, comună cu o vechime de 650 ani, făcea parte din cele 44 comune ale Regimentului II român de graniță.

Cele mai multe din exponate reflectă dezvoltarea economică și munca pașnică a țării.

Diploma de doctor în matematici, a lui Paul Tanco.

nilor care din vremuri imemorabile s-au ocupat cu agricultura și păstoritul; un plug de lemn de peste 200 de ani; o piuliță de măcinat, unelte de cules cereale, îmblăcei, furci, tiperce pentru apă, coșuri de nuiele pentru păstrat cereale. Vechi sînt și obiectele de stîină: cumpană de lemn de măsurat brinza, găleți, cupe, racle, fedeleșe de lemn, butoiașe pentru păstrat chiaguri și frumoase bite ciobănești încrustate.

Foarte bine e reprezentată industria casnică de prelucrare a lînii și cîniei: război de țesut, virtelnite, urzitor, sucală, furci de tors. Ilustrînd măiestria femeilor monorene, sînt expuse costume complete de bărbați și femei, de copii, țesături pentru împodobirea interiorului.

Într-una din încăperi se prezintă o reconstituire a interiorului casei țărănești, cu decorația specifică: cuier din lemn pe care sînt așezate căni, ulcioare, oale, blide, de ceramică,

linguri de lemn din diferite epoci și fotografii de familie.

Din multele exponate ale muzeului sînt cîteva de o rară valoare științifică și istorică, a căror importanță depășește interesul satului sau județului.

Așa este *Diploma* tîrgului, acordată comunei Monor, de Curtea de la Viena, la 10 iulie 1841. Scrisă în limba latină, descrie pe cele 7 pagini ale sale dispoziția împărțescă și garantarea atît a iarmarocului cit și a tîrgului săptămînal. Din cuprinsul ei extragem următoarele: „Noi Ferdinand întîiul... împărat al Austriei... dînd ascultare stăruințelor comunității satului Monor din Comitatul Cluj... am hotărît să fie admis și îngăduit... pe veci, ca în amintitul sat, odată în fiecare an, și anume în ziua sărbătorii Sfintei Petronella... să se țină iarmaroc adică bilci anual... De asemenea, am hotărît să se țină tîrg sau piață săptămînală, în ziua de vineri... Acestea le acordăm cu aceleași libertăți, drepturi, privilegii și imunități cu care se țin tîrgurile anuale și săptămînale în alte sate sau așezări“.

Alt document însemnat al muzeului este *Diploma* de doctor în matematici a prof. Paul Tanco — primul român care a fost încununat cu cel mai înalt titlu științific din această specialitate. În diploma scrisă în limba latină, eliberată de Universitatea din Graz (Austria), se atestă că: „...De aceea, după ce prea distinsul și prea învățatul domn Paul Tanco, originar din Monor în Transilvania, a adus la bun sfîrșit o muncă sîrguincioasă și asiduă... ne-a dovedit din belșug prea strălucita sa erudiție, cu plăcere... l-am numit și declarat pe același domn, Paul Tanco doctor... în ziua de 14 decembrie a anului 1872“.

Un document prețios care merită a fi consemnat aici, este un „Apostol“ în limba română. Carte foarte veche care: „...s-au tipărit în zilele prea înaltului domn și obladuitoriu a toată Țara Românească Io Constantin Basarab Voievod, cu blagoslovenia prea sfințitului părinte Kir Teodosie mitropolitul a toată Ungrovlahia și s-au tipărit în sfința Episcopie din Buzău, prin osteneala a singur episcopului de Buzău Kir Damaschin. Anul de la zidirea lumii 7212 iară de I. H. 1704“ („Apostol“, Muzeul din Monor nr. de inv. 108/1968).

Apostolul a ajuns pe aceste plaiuri, la Monor, s-a păstrat din generație în generație peste două veacuri și jumătate. Importanța cărții constă și în aceea că dovedește legăturile străvechi între provinciile românești, în pofida granițelor nefirești din vremea aceea. El este al 4-lea exemplar care se cunoaște din această ediție pînă în prezent.

Conducerea muzeului revine unui comitet de localnici, în majoritate țărani, care a fost factorul hotărîtor al realizării acestei frumoase inițiative. Ceea ce s-a înfăptuit la Monor este demn de urmat și de alte sate și comune, cu atît mai mult cu cît există piese și documente care impun o grabnică valorificare și conservare.